

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

792

Szerző: *Gergely István*

Cím: *A negyvenéves operaház.*

Forrás: *Nemzeti Újság*

Br

1924. 9. 21.

(v. füz.)

(Oldal)

Hely

Opera

Idő

"1924"

Személy

Helyszám

A negyvenéves Operaház

Írta: Gergely István

Elszomorodva gondolunk a fényes őszi napra, amikor a Magyar Királyi Operaházat, mint országunk színházi kultúrájának betetőzését átadták az életnek. Akkor még a maga teljességében pompázott Szent István birodalma, és legszebb ékessége: a főváros a szellemi és anyagi fényfűzés szárnyain emelkedett. Ybl műremeke, a zene műzsájának magyar szentélye pedig, amelynek felépítését *Ferenc József* király kezdeményezte és anyagilag is támogatta, jellemző büszkesége lőn Budapest architektúrájának, anélkül azonban, hogy fennállásának negyven esztendeje alatt valaha is megfelelt volna művészi és nemzeti küldetésének.

Erről nem szabad megfeledkezni, amikor a gyászbaborult Magyarország nagylétének egyik intézményét nevezetes évfordulóján napugaras ős utolsó virágaival díszíti fel.

Hivatása tudatillik a Magyar Királyi Operaház két feladat elé állította: először is, hogy művészetének megnyilvánulásában magyar erők összessége érvényesüljön, másodsor pedig hogy tavaszi kertje legyen új magyar zeneköltők fejlődésének és kivirágzásának. És mi történt negyven év alatt? *Soha, de soha sem volt ennek a műintézetnek olyan esztendeje, amikor a művészi személyzet és a zenekar el tudta volna végezni munkáját külföldiek segítségével nélkül, másfelől pedig nem teremtette meg az új magyar dalmű-költészetet.* Voltak nagyszertű művészek, kitűnő előadásban szóhoz is jutott nem egy honi komponista, de arról szó sem lehet, hogy a Magyar Királyi Operaház-

ban ugyanazt a kincset láthatná Budapest, mint például az egykori Hofoperben az osztrák főváros.

Kétségtelen tehát, hogy történtek hibák és mulasztások. Nem véletlenség, nem is pillanatnyi zavarunk következménye, hanem hosszú időkre visszanyúló tévedések okozzák e jubileumi hónap állapotait, amikor hitelbe éneklő személyzet és tétova bizonytalanság rendszere adja meg jellegét az ünnepnek. A legnagyobb bajt, talán az alapbajt, a műintézet kétféle természetéből okozta: félig-meddig állami, félig-meddig udvari színház volt. Adminisztrációja az egész vonalon a legszerecséltlenebb kézben, az államéban maradt, alávetve az évek folyamán egyszer a bornirt szűkkeblűségnek, mások a még veszedelmesebb műkedvelőségnek, de minden időben az újabb és újabb rétegeket hozó protekciónak, amely közköltegen biztosított existenciát hivatalnoknak. Az udvari befolyás a maga finnyás izlésével, választékos tónusával és nevelő nobilitásával soha sem érvényesült, noha mindenütt ezen a világon a nagy művészet a fejedelmi hozzáértés és bőkezűség verőfényében érte el igazi gyümölcsét. Tessék megnézni, mi lett a bécsi Burgszínházból, a Hofoperből, amióta állami műintézetek lettek. A legkisebb mecénás idősebb hatással van a művészetre, mint akár a leghatalmasabb állam.

A Magyar Királyi Operaház eleintén csak épület volt, amelynek belső megalkotását *Erkel Sándor*, *Mahler Gusztáv*, majd *Nikisch Artur* alapozta meg, amikor — hogy úgy mond-

jam — „*repräsentativ műintézetet*” akartak csinálni az ország egyetlen dalműszínházából. Vagyis olyan színházat, ahol szóhoz jut a zeneköltészet összessége a maga legjellemzőbb műveiben, a külföldiek, klasszikusok és újak, nemkülönben magyar operák, meglevők és eljövendők. Óriási munka folyt sok éven át a próbatermekben és a színpadon, mielőtt a lelkiismeretes hozzáértés kiépíteni iparkodott az egyetemes műsort. Nem adom itt az Operaház történelmét, nem is vonok felelősségre egyeseket, csupán madártávlatból akarok átpillantást nyújtani a váltakozó rendszerről. Az Operaház krízise voltaképpen akkor kezdődött, amikor letervén az egyetemes művészet utjáról, bürokrata nyomás következtében átment az en suite-rendszerre, mindenek fölé helyezvén a pénztári szempontot.

Jöttek a Puccini-esztendők, még Lehár-korszakunk is volt, a műsor egyre újabb és újabb lékeket kapott, a művészi szellem hanyatlott, énekesek — közöttük nem egy kitűnő és

fejlődésképes talentum — általános repertoár nélkül maradt. Jöttek az idegen és drága vendégzsereplések, nem egyszer három vendég is lépett fel, akiknek tiszteletdíja túlhaladta az esti jövedelmet. De a vezetőség boldogan hivatkozott a budai miniszteriumban a fekete táblára: *volt tudniillik idő, amikor az állami színházak ügyeit a belügyminisztérium tolcsoztályában kezelték!*

Akkor következett be az Operaház krízise! Husz esztendőn át hirdetem, hogy az Operaházból, ha megakarjuk menteni, — vagy udvari színházat kell csinálni, vagy pedig francia módon szubvencióval, művészi és anyagi fele-

lösség mellett bérbeadni, de az állami kezelésből okvetlenül menekülni kell! Az első eshetőség, fájdalom, ezidőszerint — lehetetlen, a másik megoldás azonban okvetlenül szükséges és helyes. Mert a mecénáson kívül van még egy szövetségese a művészetnek, ha nem is olyan finom és nevelő, mint a legmagasabb kifinomultság és ez a hozzáértő és becsületes *üzletember*, akinek önzéséről lepattan az inkompatibilis befolyás és a tolatkodó protekció minden kísérlete. Csak az üzleti önzés csinálhat rendet az Operaház dudvás tultengésében, míg a felelős ellenőrzés a művészi munkát biztosítja. *Elképzelhető-e, hogy rendes üzletember megtartaná-e ezt az óriási adminisztrációt, amelyen egy vármegyeét lehetne elkormányozni, továbbá a sok felesleges énekest és énekesnőt, aki havonta alig jut szóhoz?!*

En ezen a ponton visszatértem oda, ahonnan kiindultunk. Az *Operaháznak* mindenesetre meg van a maga kulturhivatása, de ez — bocsánatot kérek — távolról sem oly fontos, aminőnek lelkesítés céljából hirdetjük és hirdetjük. Jó magam is.

Már egyszer mégiscsak meg kell mondani, hogy a tízennégy vármegye Magyarországnak fontos zenei kulturája a népiskolákban van, ahol a gyerekek énekelni tanulnak és magányos szobákban, ahol gondoktól halvány homloku emberek zongorából vagy kvartettek zenéjéből Beethoven és a többi nagyok szellemét idézik. Nagy baj, hogy azokat a szavakat, amiket mi a közönség lelkesítésére szánunk, az éneklő urak és hölgyek is elhiszik, a kultura nélkülözhetetlenjeit tisztelven saját személyükben.

Negyven esztendő alatt nem fejlődött ki testi szellem, amely büszke lenne a műintézet-hez való tartozandóságára. *Mimha jóltevői lennének az Operaháznak*, nehezen törődnek bele új viszonyainkba és mondhatom, ujságíróra tragikomikusan hat, amikor ajkukról halljuk amaz istenes kifejezéseket, amiket mi írunk róluk, — pl. „*Mi lesz itt a zenei kulturával? Inkább Amerikába gravitálók! stb.*” Csupa Coriolanus, aki a volkokhoz akar menni! Szeretet és büszkeség nélkül az intézetre, amelyhez tartozik! Isteneim, Márkus László tetőtől talpig művészember és meg fog engem érteni, ha azt kérem tőle, tartsa meg olyan szellemet az Operaházban, hogy ismét hallhassam, mint valamikor régen egy-egy énekes, vagy énekesnő ajkáról az önérzetes kijelentést, mintha rendjellel kérkednék:

— *En a Magyar Királyi Operaház tagja vagyok!*

Es az anyagi fényűzés helyett a *művészi fényűzés fejlesztésére* kell gondot fordítanunk. Mindenféle kiállításnál fontosabb a naturalista kiabálás helyett a *kultúrának fejlesztése*, hogy az ének ne legyen a fizikai erőlködés eredménye, hanem a tudásé, a tudásé, ki-düldelt szemek és dagadó nyakerek nélkül. *Valóban nem élvezetes az a művészet, amely úgy hat, mint valami flirt a gutaütéssel!*

De mind ennél fontosabb az új magyar zeneszerzők ügye! Minden téren nagyszerűt produkál a magyar tehetség; akár művészileg értékes, akár üzletileg ügyes, meghódította a világot a magyar színmű és a magyar operett. Hogyan? Éppen a szeriozus opera terén lennének szegények?! Nem hinném!

Inkább azt hiszem, hogy eddigelé nem volt ember, aki munkára sarkalta volna a tehetségeket, talán féltékenységből, részben talán hozzá nem értésből nem mervén hitet tenni új embe-

rek mellett. Kell, hogy megszólaljon a maga teljes erejében, a dalmű keretében is a magyar zenei genie. Nem kivételesen, szerencsés véletlenek alkalmából, hanem rendszeresen.

A művészet és a műintézet iránt érzett lángoló szeretet szólaltatta meg bennem ezt a komoly nyitányát az Operaház jubileumának.